

BESTE JONGEN EN MAEGIES!

Mit een peer weken is et zommergekaansie. Op et mement dat wi'j dit kraantien maeken, liekt et d'r nog niet vule op. Et is koold, et wi'jt now en dan hadde en et regent vaeke. Dat is misschien ok wel de reden dat disse *Uut de buse* hier en daor mit waeter te maeken het. En dan veural mit Lendewaeter!

*De bovenloop van de oolde Lende
in de buurt van Berkoop.*

Zo gaot de rebriek *Vroeger en now* hielendal over de Lende. Over hoe die mooie revier d'r vroeger bi'j lag en over de tied van now. Kiek d'r mar gauw es naor!

Ok de rebrieken over de netuur in de Stellingwarven en et Stellingwarfs Woordeboek hebben mit nattighied te maeken, krek as de puzel aachterop et kraantien. Alderdeegst (zelfs) Pake Pepermuntien het mit waeter te maeken, mar dan in de vorm van thee...

Wi'j hopen vanzels dat jim weer een protte plezier van *Uut de buse* hebben zullen en weensken jim een hiele mooie, waarme en lange zommergekaansie toe, mit niet te vule regen!

*Op 'e Lendiek, daor bin ze riek,
daor eten ze bofferd mit krenten
En waarom zollen ze dat niet doen,
want et kost mar zeuven centen.*

(Een riempien uut Ni'jtriene, zie ok blz. 7)

G R A P P I E S

H P
Erwin zegt tegen zien heit:
'Heit, ik heb hatstikke goed ni'js veur jow. Ie
hoeven van 't jaor gien ni'je schoeleboeken
veur mi'j te kopen. Ik mag dezelden nog
een keertien bruken...'

S P
Gerdien komt middags bliede van schoele en
vertelt dat ze die dag et schrieven leerd het.
'Wat hej' dan schreven, mien kiend,' vragt
Mem.
'Ik zol et niet weten,' zegt Gerdien. 'Morgen
gaon we et lezen pas leren...!'

S R I P
Juffer schrift op et bod: $2 - 2 =$
'Wie wet et antwoord?' vragt ze an
de kiender.
Mark stikt de vinger op en ropt:
'Gelijk spel, juf!'

G R A P P I E S

G
'Meester, ik kan niet lezen wat jow onder
mien opstel schreven hebben,' zegt Suzan.
'Daj' de volgende keer wat dudeliker schrieven
moeten, maegien,' antwoordt Meester.

E I
Bart komt thuis uut schoele.
'En, wat hej' vandaege allegere leerd, Bart?'
vragt Mem.
'We hebben leerd hoe as we springstof maeken
moeten,' vertelt Bart.
'Zo,' zegt Mem, 'en weej' al wat jim morgen
op schoele doen gaon?'
'Welke schoele bedoelt Mem,' gniest Bart...'

G A I P
Meester geeft les in vremde woorden.
Meester: 'Een anonymus is dus iene die
onbekend blieden wil. Mar wie zit daor
aenlik de hieltied te gniezen?'
Een stemme uut de klasse: 'Een
anonymus, Meester!'

R P G R A P P I E S

Haostige thee.

(Een verhaal van Anke Hoornstra.)

In de klasse van Bas en Minke is et een drokte van jewelste. Iederiene lopt mit stoelties te heisteren, en kwebbelt an ien stok deur. Manon ligt al laankuut op de vloer en Minke zal d'r zowat overhenne knoffelen. Zi'j gript heur nog krek op tied an Gijs vaaste. Jannie, die et ziet, begint te giebelen.

'En now is et uut,' raost Meester, 'ie zollen haost daenken dat jim nog in groep iene zitten. Jim weten toch nog wel hoe as jim in een cirkel zitten moeten.'

As iederiene eindelijk zien plakken vunnen het, begint Meester te vertellen.

'Zoas jim wel weten, is et vandaege Pake en Beppe-dag. Aansen kommen de pake en

beppe van Bas en Minke, en de pake van Geert, wat vertellen over vroeger. Eerst vertellen zi'j wat, en daornao meugen jim ze de oren van et heufd vraogen. Ik rekene d'r op dat jim jim gedregen.'

Et laeste zegt hi'j hiel streng, over de raand van zien brille kiekend henne. Stille wezen en aandere de gang op, betekent dat! Even laeter gaot de deure eupen en de pake's en de beppe kommen de klasse in. De kiender klappen in de hanen.

'Gao hier maar zitten,' zegt Meester, en hi'j wiest op twie stoelen die veurin de klasse staon. De pake van Geert zit in een rolstoel, dus de twie stoelen bin veur de pake en beppe van Bas en Minke. Pake Pepermuntien kikt de klasse rond en as hi'j Minke in de gaten krigt, geeft hi'j heur even

een nikkien. Minke zit trots te kiekien.
Da's wel mien pake, daenkt zi'j.
Bas zit een betien verstoep in een hoekien.
Hi'j hoopt mar dat Pake normaal doen zal
en niet overdrieven gaot, zoas hi'j dat thuus
altied dot. Hi'j sobbelt vanzels alweer op
een pepermintien, en dat is gien goed
teken.

'Wi'j meugen niet snoepen in de klasse,
Pake! Of mocht dat bi'j jim al?' vragt
Meester, wiels hi'j achterin de klasse
zitten gaot. Pake maekt dat hi'j zien
pepermuntien op kouwt.

'Nee,' staemelt Pake, 'dat mochten wi'j ok
niet.'

'Gelokkig mar,' daenkt Bas.

'Goed,' zegt Meester, 'begin mar te
vertellen.'

Pake zol eerst, mar now as hi'j zien
pepermuntien kwiet is, zit hi'j mit de mond
vol tanen.

'Now, zal ik dan mar beginnen?' vragt
Beppe. Zi'j waacht et antwoord niet iens
of. Zi'j vertelt an ien stok deur. Dat de
kiender doe haost gien spelgoed hadden,
en al hielemaole gien Computer-games.

Mar dat zi'j thuus wel vaeke et meulespel
deden. En zi'j vertelde over de spullegies
die as zi'j vroeger speulde, zoas bikkelen,
knikkeren en touwgien springen. En mit
wie as zi'j op et schoeleplein speulde.

'En d'r was ien joongien in de klasse, dat
was toch wel zoe'n minne. Dat was
Johannes van der Wal. Die zat achter mi'j,
en die stopte mi'j altied de vlechten in de
inkpot.'

De kiender en de meester kun an heur
gezicht wel zien dat zi'j d'r nog kwaod
omme is.

'Et was altied wat mit die!' foetert Beppe.
'Ie moe'n et niet zo overdrieven,' zegt
Pake, 'ik kan et mi'j ok nog veur de geest
haelen dat ik jow uut de sloot haeld hebbe
naodat jow d'r infietst weren.'

'Now ja,' zegt Beppe, 'zo now en dan
deden je wel wat aorigs, ja. Eers wa'k ok
vast niet mit jow trouwd.'

De hiele klasse barst in lachen uut.

Bas en Minke ok.

Dat wussen zi'j nog niet, dat Pake en
Beppe bi'j mekere op schoele zeten
hadden.

As iederiene klaor is mit lachen, is de pake
van Geert an de beurt. Hi'j wet nog dat hi'j,
nao schoeletied en in de vekaansies, zien
vader hulp op de boerkeri'je.

'Mien zussies hulpen Mem mit et voeren
van de kalfies en et ere jongvee. Mar ik
mos al zwaor wark doen. Hujjen en
melken, en de sloden opschonen. Ik wete
nog dat et somstieden zo smoordrok was,
dat we et haost niet an tied hadden om te
eten of te drinken.

'Ja,' zegt Pake, 'dat weet ik ok nog wel.
Dan dronken we 'haostige thee' en et eten
kwam niet iens op et bod, dat atten we zo
mit een vörke uut de panne.'

Bas daenkt dat Pake stiekem toch nog een
pepermuntien achter de koezen stopt het,
mar Geert zien pake het et ok zo mitmaekt.
Dan bin beppe en de pake's uutverteld en
meugen de kiender vraogen stellen. Zi'j
raosen allemaole deur mekere.

'Iene veur iene,' zegt Meester, 'Janneke
eerst.'

Janneke wil wel es weten wat et meulespel
was.

'Dat is etzelde as pito' antwoordt Beppe,
'ken ie dat wel?'

Janneke knikt. Now is Jorrit.

Die vragt wat 'haostige thee' is. Dan gaot
de belle veur de pauze.

'Gao allemaole mar naor buten, nao de
pauze gaon we veerder,' zegt Meester.
Op et schoeleplein beginnen ze te raoden.
Geert daenkt dat haostige thee een
wedstried is in thee drinken. Wie as et et
eerste op het of zoks zowat. Et kan ok een
hadloop-wedstried wezen vanzels, mar wat
die thee daar mit uut te staon het kun ze ok
niet verzinnen. Dan mar een pottien
voetballen! As ze even laeter weer in de
klasse zitten het Meester een verrassing
veur heur.

De pake van Geert het et bejaordehuus
waor hi'j woont beld, en now meugen ze
vanmiddag allemaole kommen om 'haostige
thee' te drinken. Ze moe'n wel een

slabbegien of een schotteldoek mitnemen, want eers motten ze heur de kleren d'r onder. Om drie ure moet iederiene bi'j schoele staon, dan fietsen ze d'r tegere mit Meester henne.

Bas en Minke kun et haost niet ofwaachten. Om twie ure haelen ze Pake en Beppe an. As ze bi'j schoele kommen bin ze de eersten, mar even laeter is et hiele spul onderwegens.

In et bejaordehuus zit de pake van Geert al bi'j de deure.

'Disse kaante op,' zegt hi'j, en hi'j riedt veur heur uut. Ze kommen in een grote zael vol taofels en stoelen en allemaole oolde meensken. D'r bin ok zusters bi'j.

'Hoj', zegt d'r iene, 'kom d'r mar bi'j. Zuuk mar een plakkien uut.'

Bas en Minke gaon an taofel zitten bi'j vrouw Bruun, die woonde vroeger naast heur. Et duurt niet lange, of iederiene zit mit mekere te praoten. Dan kommen d'r wel vier zusters de zael in mit karregies vol koppies en theepotten en schaolties mit snoepies. As ze alles uutdiel hebben, legt

Geert zien Pake uut wat ze doen moeten. 'Eerst wat veur tegen et motten ommedoen. Dan thee in de koppies schinken.'

De zusters schinken de thee in.

'Dan een stokkien kandij in de mond nemen.'

Iederiene dot wat zegd wodt en pakt een klontien van de kandij suker.

Et weren dus hielemaole gien snoepies!

Even laeter kun ze niet meer praoten.

'De thee op et schotteltien gieten,' gaot Pake veerder. Da's muulik.

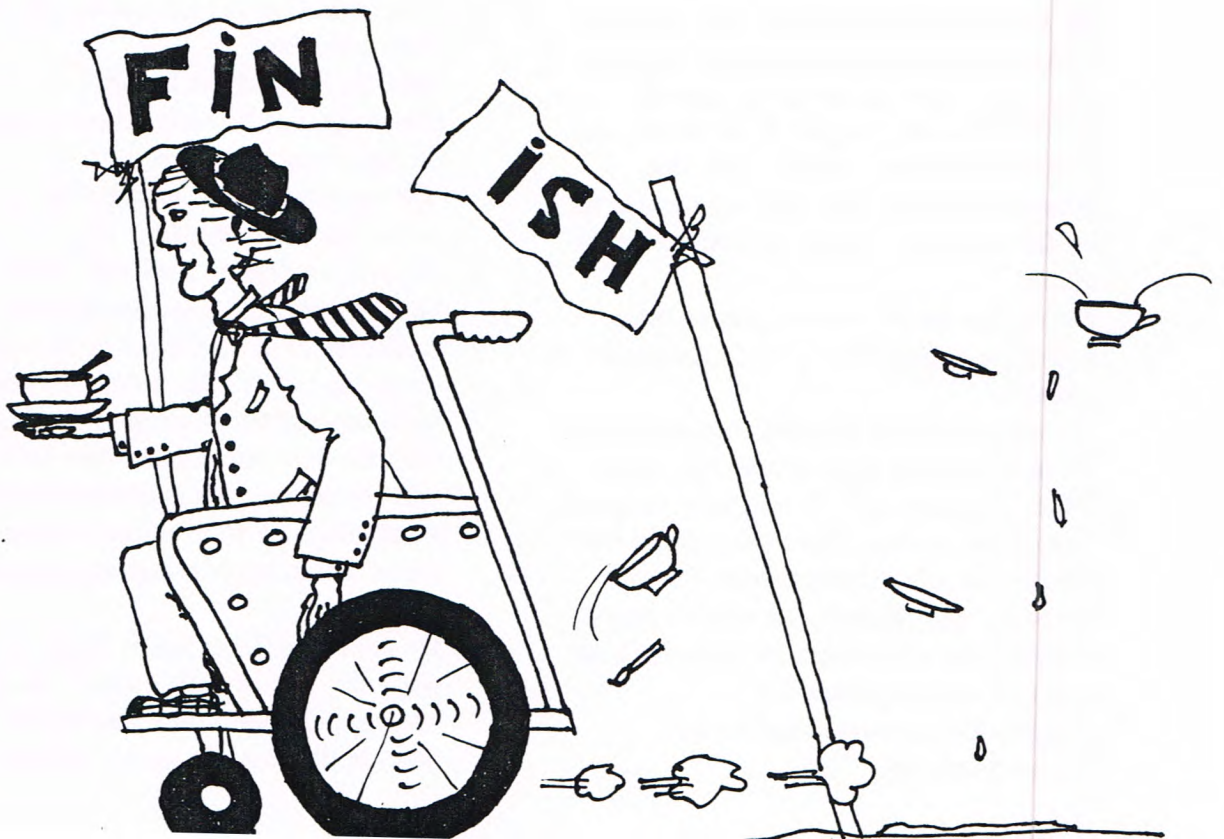
Bi'j goenend gaot et d'r over henne.

Mar et wodt nog maller, want now moe'n ze de thee van et paantien, deur de suker henne, opdrinken. Wat een knuieri'je! Et is mar goed dat ze een slabbe veur hebben.

Allienig Beppe, de pake's en de bewoners van et huus holen de boel dreuge! As ze et op hebben zegt Jorrit:

'Ik doch dat wi'j hadde lopen mossen mit een koppien thee in de haand.'

'Dan hadde ik et wunnen,' zegt Geert zien pake, 'want ik hebbe een moter an de stoel.'

DE LENDE

NOW

De Lende bi'j Kontermaansbrogge bi'j De Hoeve. Jim kieken hier in westelike richting, dus in de richting van Steggerde. In de veerte kuj' et mooie netuurgebied van de Lendevallei zien.

In *Vroeger en now* gaot et dit keer over de revier de Lende. De meersten van jim hebben daar vast wel es van heurd. Misschien bin d'r onder jim alderdeegst goenend die wel es mit een kano of een boot op de Lende veerd hebben!

De Lende begint in Tronde (vlakbi'j Else) en hoolt op in et plak De Kuunder (Kuinre). Vroeger kwam de revier daar uut in de Zuderzee, mar dat is al evenpies leden. De Lende zels is al slim oold. Warschienlik is hi'j 'ontstaon' in de eerste iestied. Die iestied was van 200.000 - 100.000 jaor veur Christus. Om de revier henne ontston deur de jaoren een groot moeraslaandschop.

Doe de eerste meensken hier kwammen te wonen, warschienlik zo rond et begin van de middelieunen, veraanderde et laandschop. In et oostelike diel van Stellingwarf ontstonnen mit naeme es-achtige dörpen. Bi'j zokke dörpen liggen rondom bouwlanen die essen nuumd wodden. Veurbeelden van zokke dörpen en buurtschoppen bin Oosterwoolde, Makkinge, Tronde, Berkoop, Zaandhuzen, Riesberkaampen en Boekelte. Op ere plakken ontstonnen dörpen an deurgaonde wegen. Dat bin de zonuimde weg- of streekdörpen. Veurbeelden daarvan bin bi'jglieks Else, Steggerde, Blesdieke, Hooltpae en Scharpenzeel.

Van et oorspronkelike moerasgebied is haost niks meer over. Deur et ofgreven van et hoogvene kwammen d'r eerst heidevelden veur in de plak. Laeter wodden de heide anmaekt en kreej' een protte gröslaand. Vandaag-de-dag is dat nog zo. Allierend in de Lendevallei bi'j Steggerde kuj' nog een betien zien hoe as et hier vroeger west het.

De Lende zag d'r veur 1920 hiel eers uut as now. Veur 1920 was et nog een revier vol mit kronkels en bochten (meanders). In die tieden wodde d'r een protte gebruik maekt van de Lende. D'r wodde mit boten van alles over vervoerd. Jim moe'n dan daenken an turf, mest, huj en gao mar deur. Deurdat d'r zovule bochten in et reviertien zatten, duurde et vervoer slim lange. Daarom wodde d'r

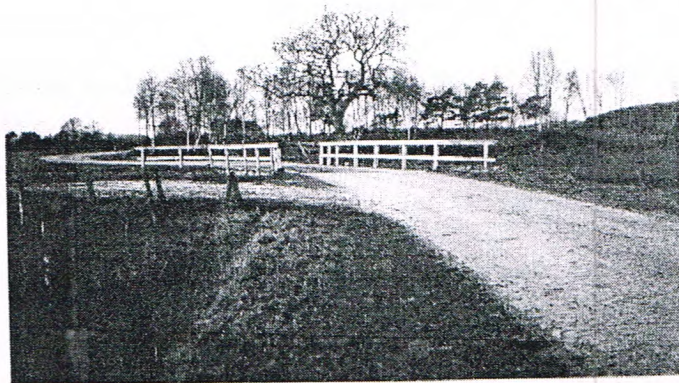
EN VROEGER

Op disse foto zien jim de Lende ok. De foto is in 1925 maekt tussen Berkoop en Ni'jberkoop. Jim zien wel dat d'r een hiele ploeg mannen mit een schoppe drok an et greven binnen. De Lende wodt rechte trokken en mitien een stok brieder maekt.

In juni 1922 gong de eerste schoppe de grond in. Ja, jim lezen et goed! De Lende wodde rechte trokken én mitien ok brieder maekt mit de schoppe. Ie hadden doe nog gien grote mesienen as draglines en gao mar deur. Op de foto hierboven kuj' zien hoe as dat gong. In 1926 was de hiele klus achter de rogge, en van die tied of ligt de Lende d'r zo bi'j as op dit mement.

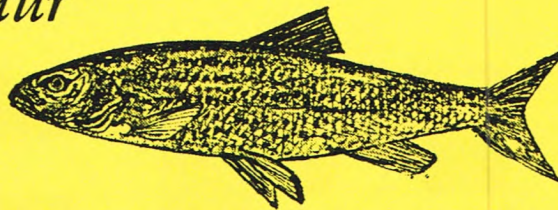
Tegenwoordig vienen een hieleboel meensken et jammer dat de oolde Lende praktisch verdwenen is. Alliend bi'j Steggerde liggen d'r nog een peer van die hiele oolde kronkels. Sund een peer jaor kuj' bi'j de Bekhoftille in Berkoop ok nog weer zoe'n oold stok Lende zien. De oolde bocht was verdwenen, mar is weer opni'j uutgreven. Mooi, of niet dan?

Op disse oolde foto zien jim de Bekhoftille bi'j Berkoop. Achter de brogge staot de oolde ekkelboom die ok now nog altied op de Bekhofschaans te vienen is. Rechts achter de brogge is vandaege-de-dag weer een oolde meander te zien. Van wanneer de foto is weten we niet percies, mar in elk geval van nao et rechte trokken en brieder maeken van de Lende.

Uut de Stellingwarver netuur

(Mit mitwarking van Wiebe Scheenstra)

In de Lende zwemmen nog meunen

Vroeger kwam de vissoort *meun(e)* een protte veur in de Lende. In et Nederlaans hiet et besien liekewel *kopvoorn*. Waorum de Stellingwarvers de vis *meun(e)* numen, is niet bekend. Et woord *meun* is ok in et Nederlaans de naeme veur een vis, mar dan veur een schelvisachtige zeevis.

De *meun(e)* kwam vroeger algemien veur en liekt een betien op een gröskarper. De vis kan wel 60 cm laank wodden mit een gewicht van vuuf tot zes kilo. De rogge is wat grunig, de ziedkaanten bin een betien geelachtig. Sommige vinnen bin wat rood van kleur, aanderen oranje.

Et dier leeft liekegoed in stilstaond waeter as in stromend. Hi'j is nog te vienen in oolde petgatten in Friesland, Noordwest-Overiessel en in de Lende. Vroeger kwam de *meun(e)* in grote antallen de bovenloop van de Lende opzwemmen om d'r kuut te schieten. In et heldere ondiepe Lendewaeter vullen de vissen vanzels best op, dat d'r konnen een boel van vongen wodden. As d'r dan zoe'n groep vissen langs zwom, spanden twie mannen een net van de iene kaant van de Lende naor de aandere kaant. Een aende veerderop ston een dadde man. Zo gauw die een teken van de eerste twie kreeg, jaegde hi'j de vissen weeromme. Op die wieze kwammen de vissen in et net en konnen ze zo uut et waeter haeld wodden. Die meniere van visken wodde *meunejaegen* nuumd.

Vandaege-de-dag komt de *meun(e)* nog mar weinig veur in de Lende. Ere soorten vis die in de Lende veurkommen, bin o.e. de braosem, de snoek, de baors, de snoekbaors, de blei, de aol (paling), de rietvoorn, de alver, de rooie reier (ruisvoorn), de reviergrondel, de karper en de moethond (zeelt).

Uut et Stellingwarfs Woordeboek

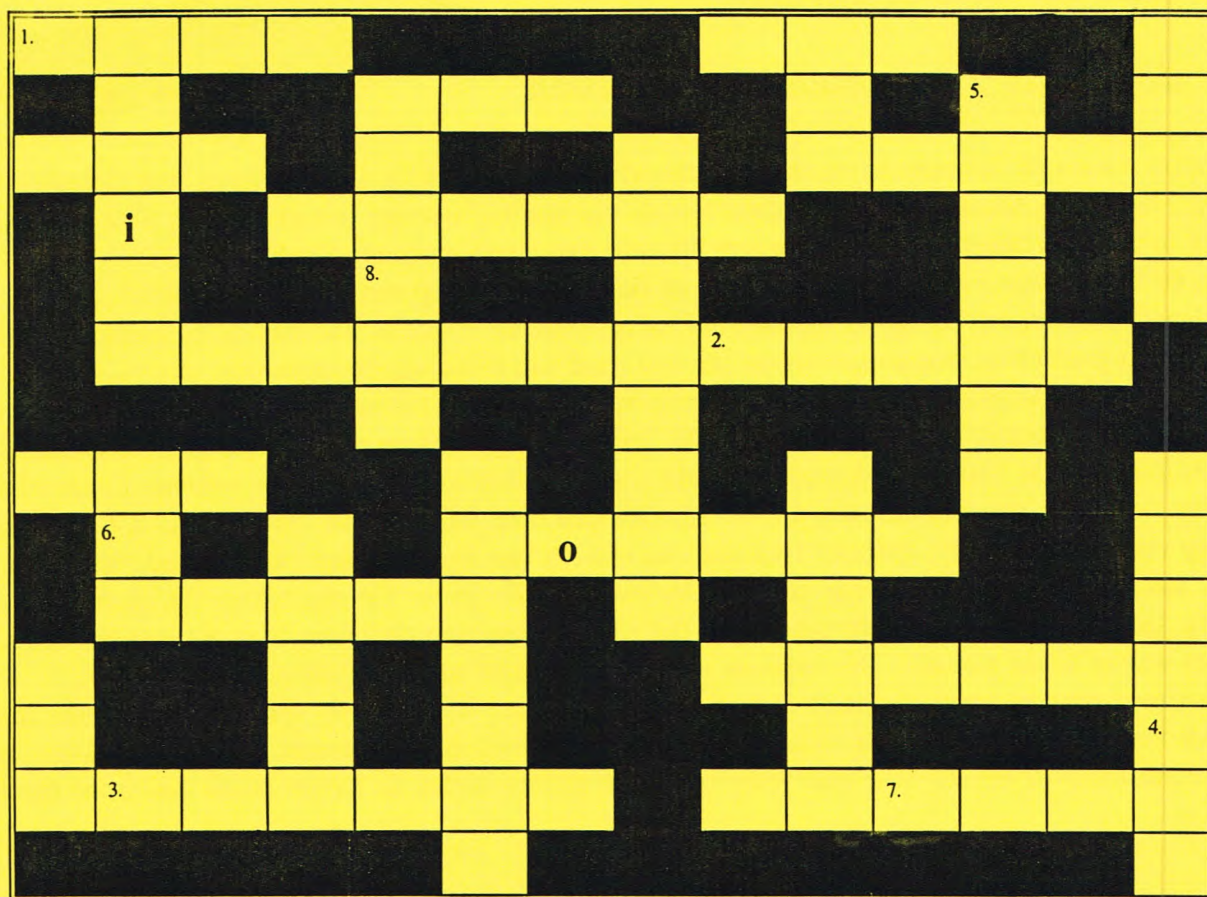
Veurop, op de eerste bladziede van dit kraantien, lazzen jim een riempien uut Ni'jtriene. Daorin staot o.e. et woord *Lendiek*. Een boel meensken in West-Stellingwarf numen de diek, die in die hoeke langs de Lende lopt, zo. Ere meensken zeggen *Lendediek*. Et gaot om een waeterkerende diek daor aj' trouwens gewoon mit de auto of fiets overhenne rieden kunnen, heur. Mar vroeger, doe de Lende een veul wildere revier was, stroomde hi'j daor in et westen van West-Stellingwarf nogal es over. En as dat gebeurde, kwammen de lanen van de boeren onder waeter te staon. En daor hadde vanzels gien iene verlet van. Dat daorum is d'r indertied disse diek anlegd!

Een eer woord dat in et riempien staot en dat jim vast niet kennen, is *bofferd*. Now het dit woord nogal wat betekenissen, mar in et riempien wodt d'r een soort van dikke pankoeke mit bedoeld. De meerste oolde Stellingwarvers kennen, én lussen, vast nog wel bofferd! Vaeks kreej' d'r wat bi'j. Lees mar es in de veurbeeldzinnegies van et woordeboek: *We kriegen vandaege bofferd mit spekvet en stroop* (Makkinge), en: *Wi'j eten vandaege bofferd mit reziene* (Scharpenzeel).

In sommige ere plakken was bofferd een soort gebak, een tulband. Dat was o.e. in Buil, Hooltpae en Spange et geval.

Mar et woord het ok ere betekenissen. Zo wodt in verschillende dörpen een onverschillig en lomp persoon ok een bofferd nuumd. En iene die slim dikke en groot is ok. Veerder kent iederiene et woord vanzels veur iene die een protte gelok het: *Dat is wel een bofferd, heur*. In Munnikeburen numen ze een groot stok hoolt dat as ondersteuning argens veur bruukt wodt ok een bofferd. Mar et woord wodt ok wel es as bi'jnaeme veur iene nuumd. Dat gebeurt bi'jglieks in De Miente (bi'j Noordwoolde) en Berkoop.

PUZEL puzel PUZEL puzel PUZEL

In de puzel moe'n allegere woorden invuld wodden die mit waeter te maeken hebben. Die woorden zien jim hieronder in alfabetische volgodder staon. Om jim een betien op weg te helpen, hebben we twie letters in de puzel invuld. De rest meugen jim doen! As jim al die woorden invuld hebben, zien jim in de hokkies daar een nummer in staot, nóg een woord dat mit waeter te maeken het. Welk woord is dat? De woorden die invuld wodden moeten, bin:

aol	drinken	Lende	rieden	wak
bosmeer	enten	nat	roerier	wal
boten	ies	parreplu	sloot	wolken
brogge	kenaal	regendruppen	vis	zee
dras	Kuunder	revier	waeter	zwemmen

Et woord dat we zuken, is:

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
----	----	----	----	----	----	----	----